

Nieuwsbrief Tussen Rijn en Lek

Seizoen 2016-2017 Nieuwsbrief nr. 2, december 2017.

secretariaat: Maria van Boeichoutlaan 23, 3984 PE Odijk; tel: 030-6562057; mail: janvangeest@ziggo.nl

INHOUD: tijdschrift nr. 4 van 2017, lezingen, excursies 2018, expositie, meerijden

Het jaar 2017 nadert zijn einde. Het was in verschillende opzichten een gedenkwaardig jaar, zowel wereldwijd als in Nederland. De geschiedenis zal uitwijzen welke gebeurtenissen zo belangrijk zijn dat ze over 50 jaar nog in de boeken vermeld worden en wie weet zal *Tussen Rijn en Lek* een lezing organiseren over het "Roemruchte jaar 2017".

We wachten af en gaan voor als nog nieuwsgierig en hoopvol aan 2018 beginnen.

Frans geeft zijn inspiratie en Kennis door.

Wie in de gemeente Houten (en ver daarbuiten) kent Frans Landzaat niet? Frans was voor de *Monumentenwerkgroep Houten* van de Historische kring *Tussen Rijn en Lek* de vrije tijds archeoloog en monumentendeskundige wat betreft het gebied dat nu *Het eiland van Schalkwijk* heet (met Tull en 't Waal). Vanaf de oprichting van de *Monumentenwerkgroep Houten* in 2001 kwamen de leden van deze werkgroep regelmatig bijeen en spraken zij over de vele ontwikkelingen binnen de gemeente Houten, waarbij behoud van de historie centraal stond en wel in de ruimste zin van het woord en dat liet niemand onbekommerd. Veel resultaten zijn door hem en met zijn medepleiters bereikt. Frans heeft nu te kennen gegeven het stokje over te willen dragen, dat noodde Bert van der Houwen, Hans Schemmekes en Herman Steenman een opvolger te zoeken voor deze taak. Dat is prima gelukt, Johan van der Gun, wonend in Schalkwijk, heeft deze taak op zich genomen. Op gepaste wijze hebben we op 6 december jl. in restaurant *Pand Pannenkoekenhuis* te Schalkwijk, Frans en zijn vrouw Dinie bedankt voor hun grote en langdurige inzet aangaande de *Monumentenwerkgroep Houten*.

Tussen Rijn en Lek
Monumentenwerkgroep Houten

Hieronder vindt u de activiteiten kalender van *Tussen Rijn en Lek* voor het voorjaar van 2018.

Dinsdag 30 januari 2018 lezing over *Cartomagie*

Kaarten en zeker oude kaarten hebben voor veel mensen iets magisch. Wellicht dat de lezing van *Tussen Rijn en Lek* over de beroemde **Peutinger Kaart** een aantal jaren geleden daarom zo goed bezocht was. Met moderne technieken heeft men tegenwoordig nog veel meer middelen om te "toveren" met kaarten en historische gegevens. **Eddie Poppe** is een cartograaf die met die moderne technieken het verleden nog beter wil ontsluiten.

Op dinsdag 30 januari 2018 houdt hij voor *Tussen Rijn en Lek* in *Het Wapen van Werkhoven* een lezing over oude kaarten en nieuwe technieken onder de titel:

Geografische informatiebronnen voor historisch-geografisch onderzoek

Eddie Poppe woont sinds februari 2016 met zijn vrouw en kind in de Kromme Rijnstreek, in Houten. Ze trekken er graag op uit en zijn benieuwd naar verhalen uit het verleden, die verbonden zijn aan de bezienswaardigheden in de omgeving. Reden dat het gezin Poppe lid werd van de Historische Kring.

In het verleden studeerde hij sociale geografie aan de Universiteit Utrecht, met als specialisatie GIS (Geographic Information Science) en cartografie. Sinds zijn afstuderen is hij werkzaam in het verlengde van zijn studie, namelijk als geografisch informatiespecialist. Eerst bij de Provincie Zuid-Holland en thans bij de Provincie Utrecht. Samen met zijn collega's bij de Provincie beheert hij de geografische gegevens die de Provincie gebruikt voor de ontwikkeling en de uitvoering van het provinciale beleid. Daarnaast is hij ruim zes jaar actief als zelfstandig cartograaf via *CartoMagie*. Via *CartoMagie* vervaardigt hij kaarten en apps voor uiteenlopende doeleinden en adviseert hij over het presenteren van geografische gegevens en over de aantrekkingskracht van een effectief kaartontwerp. Zo kan hij zijn specialisme zo goed mogelijk inzetten en zich verder ontwikkelen in een vakgebied waarin de ontwikkelingen ontzettend snel gaan.

De presentatie start met een introductie van geografische informatiesystemen. Dit zijn programma's die het mogelijk maken om geografische gegevens te beheren, te bewerken, te analyseren

en te presenteren. Een grote meerwaarde van geografische informatiesystemen is dat ze de gegevens van diverse bronnen makkelijk kunnen integreren. Juist daardoor zijn ze bij uitstek geschikt voor historisch-geografisch onderzoek.

Vervolgens gaat hij met alle aanwezigen op internet zoeken naar geografische gegevens die vrij beschikbaar zijn, zoals gegevens over cultuurhistorie die de *Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed* en de Provincie Utrecht beheren en historische kaarten, zoals *topografische kaarten vanaf 1815* en de *kadastrale kaart van 1832*, die gedigitaliseerd, aangevuld en ontsloten is via HISGIS.

Steeds meer historische kaartencollecties zijn digitaal beschikbaar, zodanig dat de kaarten in geografische informatiesystemen geraadpleegd kunnen worden. Ook recente topografische kaarten, luchtfoto's en de *Actuele Hoogtekaart Nederland* zijn interessante bronnen voor historisch geografisch onderzoek, omdat ze in detail tonen hoe het landschap er nu uitziet en welke sporen uit het verleden thans nog zichtbaar zijn. Sterker nog, door deze bronnen zijn patronen in het landschap ontdekt die eerder nooit zijn opgevallen.

Speciaal voor de presentatie heeft hij een app ontworpen, waarin hij kan laten zien wat de meerwaarde is van het integreren van beschikbare geografische gegevens. Met deze app zal hij inzoomen op enkele bijzondere historische plaatsen in de *Kromme Rijnstreek*. De presentatie wordt afgesloten met enkele trends in het vakgebied, die interessant zijn voor historisch-geografisch onderzoek.

Na de presentatie gaat hij graag met de aanwezigen in discussie over de mogelijkheden van geografische informatiesystemen en geografische informatiebronnen voor historisch-geografisch onderzoek in de *Kromme Rijnstreek*.

Wie een indruk wil krijgen van de mogelijkheden kan zijn website bekijken: www.cartomagie.nl

De lezing vindt plaats in Het Wapen van Werkhoven, Herenstraat 31, 3985 RR, Werkhoven. Telefoon: 06-13546668

De zaal is open om 19.30 uur. De lezing begint om 20.00 uur

Donderdag 15 februari 2018 komen we alles te weten over de boeiende geschiedenis van het huis Rotsoord (Utrecht). Peter Sprangers zal ons meenemen op een "reis" door een aantal eeuwen aan de hand van de geschiedenis van het huis Rotsoord.

Deze geschiedenis begint met de aankoop door Adriaen van Oort in 1668 van '*een seeckere huysinge hofstede met den steenoven, loots, schuure, speelhuys ende duyfhuys mitsgaders voorder getimmer, bepootinge ende beplantinge daer staende, gelegen buiten de Tollesteeghepoorte*'. Het lag aan de oostzijde van de Vaartse Rijn, tussen de vaart en de weg. Adriaen van Oort (geboren in 1617) was afkomstig uit Gorinchem en had in 1642 een huis in Utrecht gekocht achter de Twijnstraat, aan de westzijde van de Oudegracht. Het achterhuis diende als wandtegelbakkerij. Van Oort kocht het complex aan de Vaartse Rijn samen met zijn oudste zoon Francois, op dat moment 23 jaar oud, afgestudeerd in de rechten en advocaat aan het Hof van Utrecht. Na de dood van zijn vader werd Francois volledig eigenaar van het huis met de steenbakkerij. Het was onder zijn leiding dat de bestaande steenbakkerij werd omgebouwd tot een *marmelmakerij*. Marmel was een gebakken product van klei, vermengd met pijpenaarde: '*een soort van gemarmerde steen, soo vast ende bondigh als natuerlijke marmel*'. Het octrooi hiervoor had Francois van Oort in 1691 verkregen. Een bezoeker uit Duitsland gaf hoog op van deze marmeren plavuizen '*welchen denen van gemeinen Marmor-Fliessen an Schonheit wenig nachgeben, aber viel weniger kosten*'. In een verslag van een andere bezoeker werd gesproken van een oven waar de helft van 900.000 plavuizen gebakken kon worden.

Francois van Oort vergaarde een fortuin en bouwde daarvan aan het eind van de 17de eeuw een groot buitenhuis. In 1692 had hij van het stadsbestuur de erfpacht van de drie houtplaatsen direct ten noorden van zijn steenbakkerij weten te verkrijgen en nog twee volgende erven. Op deze grond liet Francois voor zichzelf de buitenplaats *Rotsoord* verrijzen. *Rotsoord* werd blijkens het opschrift op de piramiden op het dak voltooid in 1702; de naam als zodanig wordt echter al in 1697 vermeld.

Rotsoord kende een hoge achthoekige middenpartij, gedekt door een enorme koepel en geflankeerd door een viertal torens met piramidevormige daken. Dit ongebruikelijke ontwerp was mogelijk geïnspireerd door de centrale koepelzaal van het *Huis ten Bosch* in Den Haag. Voor de rijke geveldecoratie van het huis met guirlandes en medaillons was een opvallende paarsrode baksteen gebruikt. Deze waren gemaakt van een afvalproduct van de steenfabriek: klompen steen door te grote verhitting samengesmolten. Het werd ook wel *mondsteen* genoemd. Het was dit rotsachtige effect waaraan het huis zijn naam te danken had.

Later, in de eerste helft van de 18de eeuw, werden aan weerszijden vleugels aangebouwd van twee verdiepingen. Op enige afstand hiervan verrezen twee ronde torenachtige bouwwerken, elk met een schuin naar het water aflopend pannendak met in het midden een kleine obelisk. Het hele complex, inclusief de achter het huis gelegen theekoepel, werd omsloten door een hoge, halfronde lopende haag.

Na het midden van de 18de eeuw kwamen de huizen in andere handen. Daarbij bleven Rotswijk en Rotsenburg steeds in gebruik als steen- en tegelbakkerij. In 1827 werd Otto Willem Roelofs eigenaar van de buitenplaats Rotsenburg. Zijn zoon, de kunstschilder Willem Roelofs, maakte hier zijn eerste tekeningen. *Rotsoord* zelf was al in 1842 gesloopt en vervangen door een nieuw huis met dezelfde naam. In 1956 maakte dit huis plaats voor de uitbreiding van de Pastoe-fabriek.

Peter sprangers is secretaris van de *stichting Historische Kring Tolsteeg-Hoograven*, doet veel onderzoek en is gespecialiseerd in de Utrechtse wandtegelproductie vanaf 1600.

Het huis Rotsoord, geschilderd in 1804. Deze afbeelding is recent "ontdekt" in het depot van het Centraal Museum in Utrecht en nooit eerder vertoond

De lezing wordt gehouden in De Engel , Burg. Wallerweg 2, 3991 DM in Houten (tel: 030-6371554).
De zaal is open om 19.30 uur. De lezing begint om 20 uur.

Op woensdag 14 maart 2018 wordt de geschiedenis van Kasteel Cammingha herschreven.

Kasteel Cammingha ligt in Bunnik aan de oevers van de *Kromme Rijn*. Na het vertrek van de laatste bewoners, in het begin van de 20ste eeuw, verviel het tot een ruïne. Eind jaren 50 dreigde de eigenaresse, mevrouw Peek, zelfs met het aanvragen van een sloopvergunning.

Gelukkig werd net op tijd een rijksbijdrage voor de restauratie verkregen en in de jaren 60 werd het gerestaureerd door de familie Peek. Na enkele bestemmingswisselingen vertrok de laatste particuliere bewoner in 2013. Het is daarna verbouwd en doet nu dienst als trouwlocatie en vergadercentrum. In de toekomst kan er wellicht overnacht worden. In 2013 werd het kasteel voor de eerste keer op Open Monumenten Dag opengesteld voor bezoek. Honderden mensen werden rondgeleid door Kaj van Vliet, Rijksarchivaris van het *Utrechts Archief*, en Henk Blok. Van te voren hadden deze heren onderzoek gedaan, zich baserend op de literatuur.

Na Open Monumenten Dag 2013 vroegen de eigenaars om meer uit te zoeken over de geschiedenis van dit kasteel. Deze geschiedenis blijkt in de 16^e en 17^e eeuw heel anders te zijn dan tot nu toe bekend was. Dit alles resulteerde in 2016 in een boek over *kasteel Cammingha*, de erbij gelegen hofstede *De Beesde* en de eigenaren en bewoners.

Tijdens de lezing zal stilgestaan worden bij de geschiedenis van het kasteel en de hofstede, en bij de vraag waarom tot op heden hun geschiedenis overal op websites en in publicaties verkeerd vermeld wordt.

Henk Blok (1964) is in 1989 afgestudeerd als historicus aan de Universiteit Utrecht. Zijn eindscriptie ging over de octrooien van de Westindische Compagnie. De vraag die daarbij centraal stond was of de WIC opgericht was in 1621 als handelscompagnie of als oorlogscompagnie tegen de Spanjaarden.

Henk werkt bij een grote verzekeringsmaatschappij, maar doet daarnaast onderzoek naar de geschiedenis van zijn woonplaats Bunnik. Ook heeft hij meegeholpen met de ontsluiting van de Collectie Brands in Nieuw-Dordrecht en geeft hij lezingen over Bunnikse historische onderwerpen.

De lezing vindt plaats in huize Bunnichem, Burg v.d. Weijerstraat 26, 3981 EJ Bunnik (tel: 030-6569010)
De zaal is open om 19.30 uur. De lezing begint om 20.00 uur

Noteert u vast in uw nieuwe agenda??? Zaterdag 14 april 2018 grote excursie naar Duitsland.

We bezoeken o.a. Schloss Nordkirchen en het LWL Industrie Museum Schiffshebewerk Henrichsburg.

In onze volgende nieuwsbrief krijgt u over deze geheel verzorgde dagexcursie een aparte uitnodiging met (veel) meer informatie.

Op zaterdag 2 juni 2018 gaan we op excursie naar Fort Honswijk.

Noteert u het vast in uw agenda. De rondleiding begint om 10.30 uur. Het is de bedoeling dat u op eigen gelegenheid naar Fort Honswijk komt.

Meer informatie over deze (kleine) excursie vindt u in onze volgende nieuwsbrief.

In verband met het aantal gidsen moet u zich voor deze excursie wel **aanmelden**. U kunt dat doen bij Norma Mulder: mail: norma.han@casema.nl of per telefoon: 0343-591568 (bij geen gehoor graag inspreken en telefoonnummer noemen)

Op woensdag 10 oktober 2018 geeft Ad van Bommel een lezing over het archief van de familie De Wijkerslooth de Weerdesteyn.

Deze belangrijke adellijke familie uit het Kromme Rijngebied heeft hun omvangrijke archief dat begint in het jaar 1418 (tot het jaar 1919) overgedragen aan het *Regionaal Historisch Centrum Zuidoost Utrecht*. Ad van Bommel heeft het buitengewoon interessante en omvangrijke archief geordend en in kaart gebracht.

Meer informatie volgt nog.

De lezing vindt plaats in **Langbroek** waar het kasteel van de Wijkerslooth de Weersteijn nog steeds staat en zal plaatsvinden in **het Dorpshuis** aan het Prinseplein 3. Er is ruim parkeergelegenheid. De zaal is op om 19.30. De lezing begint om 20 uur.

Levien 't Hert overleden.

Helaas is Levien 't Hert, actief voor en (al heel lang) lid van *Tussen Rijn en Lek*, recent overleden. Hij heeft altijd veel voor *Tussen Rijn en Lek* gedaan, tot voor kort bezorgde hij in Cothen de nieuwsbrief en het tijdschrift. Het bestuur condoleert de nabestaanden van Levien 't Hert en wenst hen veel sterkte om dit verlies te verwerken.

Oproep voor bezorging in Cothen voor ons tijdschrift en nieuwsbrief.

Het zou prettig zijn als iemand de bezorging van de *Tussen Rijn en Lek* post in Cothen (ongeveer 30 adressen) op zich zou willen nemen. Wie zin heeft om zo'n 4 a 5 keer per jaar een mooie wandeling door Cothen te maken, kan zich aanmelden bij Herman Steenman: hjjsteenman@xs4all.nl, tel. 030 6542644.

Schatten van Vechten, vondsten uit het Romeinse fort

Op het Oude Station in Houten werkt men aan een nieuwe expositie over de vondsten inzake het Romeinse Castellum Fectio. Het gaat echter niet alleen om het militaire fort, maar ook over de Vicus (het dorp) dat bij elk bijna elk Castellum aanwezig was. De Romeinse bewoning in en rondom Houten komt ruim aan bod. Vele vondsten die daarvan opgegraven zijn, zullen worden geëxposeert.

De streefdatum voor opening is 3 maart 2018 op de archeologiezolder van Het Oude Station in Houten.

Meerijden met elkaar!

Eén van de opmerkingen van leden in het kader van onze enquête was dat het prettig zou zijn als leden zouden kunnen meerijden met anderen naar lezingen excursies en dergelijke. Niet iedereen heeft een auto en sommige van onze locaties zijn weliswaar historisch fraai, maar soms ook moeilijk te bereiken als je geen auto rijdt.

Het bestuur stelt voor dat leden die iemand mee willen/kunnen nemen dat aangeven bij Norma Mulder. Mensen die graag mee willen rijden kunnen dat ook aangeven. Norma probeert het aanbod en de vraag dan te matchen. U kunt dit doen per mail: norma.han@casema.nl of per telefoon: 0343-591568 (bij geen gehoor inspreken en telefoonnummer noemen).

Het bestuur wenst u een vrolijk slot van 2017 en een mooi en gezond begin van 2018.

Tot ziens op onze activiteiten

Het bestuur

20 december 2017